

IRODALOM

Dr. Daxer György: A külföldi iskolalátogatás hatása a hazai protestáns nevelésügy fejlődésére. (1520—1790.) Theologiai tanári dolgozat. Békéscsaba 1909. lap. Ára 2 korona, kapható szerzőnél.

A magyar oktatásügy történetéről még ezidő szerint több irányban csak hézagos ismereteink vannak. Arról az életről, amely az egyes iskolákban folyt, nagyon halvány képet tudunk alkotni. A millennium alkalmából egyes iskoláinkról megjelent monográfiák csak többé-kevésbé hű képét adják az egyes iskolák fejlődésének. Némelyikben iskolai törvények és tantervek is vannak közölve teljes szövegükben. Bár ezek terjedelmőknél fogva a monográfiák tárgyalási menetét gátolják, elsőrangú értékűek, mert ezeket kútfő gyanánt használhatják olyan tárgyak kidolgozói, mint amelyet dr. Daxer is megoldani kívánt. A monográfiák írói tényleg nagy anyagot hordottak össze s az azokban szétszórt adatokból meg lehetne kísérelni összegező, összefoglaló irányú művek írását, ezek a kutatóknak némi támpontot mindenestre nyújtanak.

Kétségtelen azonban, hogy a szerző által felhasznált forrásmunkák közül nem mindenik nyújt kellő és teljesen megbízható anyagot az általa tárgyalt tételhez. Ez természetes is, mert a monográfiák az ilyen tételt mellékes részletkérdésnek tartják, főcéljuk az iskola külső fejlődésének ismertetése. Készséggel elismerem, hogy szerző a rendelkezésére álló adatokból nagy szorgalommal gyűjti össze az anyagot, ítél, következtet és megállapítja az eredményeket, de sok helyen érzik adatainak fogyatékosága. Hiába, a szerzőnek magának is kellett volna eredeti források kutatásaival munkájának biztosabb alapot vetni.

Helyesen mutat rá szerző arra, hogy a magyar ifjak külföldi iskolalátogatása százados hagyomány. Az Anjouk korában látogatták az olasz egyetemeket. A renaissance és a humanizmus a folytonos összeköttetés révén jutott el feltűnően korán hozzánk. Majd Német- és Lengyelország felé irányul az összeköttetés, Bécs és Krakkó a

főbb pontok, a hova a magyar ifjak mennek, utóbbi helyen a magyaroknak külön társházuk is volt (bursa).

Igy a Luther iránya is a már állandóvá lett összeköttetés révén jutott el hazánkba olyan gyorsan. Wittenberget tudatos céllal keresték fel és onnan hozták az első tanügyi irányeszmeiket. A XVI. században leghatalmasabb volt Melanchthon befolyása, legtöbb iskolaszervezőnk Wittenbergben járt magyar ifjú volt. De természetes, hogy akik több helyen megfordultak, azok több irányú hatást egyesítettek magokban. Később fel lehet találni Trotzendorf és Sturm hatásainak nyomait. Szerző szükségesnek látja felvetni a kérdést, hogy Melanchthon befolyása mellett lehet-e Trotzendorfnak külön befolyásáról beszélni s rövid okoskodás után arra az eredményre jut, hogy «Trotzendorfnak közvetlen befolyását mégis csak el kell ismernünk, legalább ott, ahol a közvetlen érintkezés száalai még felismerhetők». (22. l.) Ezt a kérdést nem szükség, mint nehezen megoldható problémát oda állítani. Hiszen a szerző maga is tud eseteket arra, hogy egyik-másik iskolaszervező Goldbergben megfordult. De meg enélkül is kétségtelenül tudjuk, hogy Trotzendorf tovább fejlesztette a Melanchthon által lerakott elveket, különösen a tanulók önkormányzatának jellegzetes kialakításával. De ez semmit sem von le Melanchthon érdemeiből. S a szerző által Molnár Aladár nyomán említett «didaktikai eklekticizmus» is azt fejezi ki, hogy iskola szervezőink egyéniségétől függött s szerintök változott iskoláink szellemi iránya.

A református iskolák 1592 után más hatás alá kerültek, tanulóik Heidelbergbe mentek és innen a Sturm nagyobbmértvű hatása alatt jöttek haza. A harminc éves háború és a németországi viszonyok a XVII. század második felében Hollandia és Angolország felé terelték a református ifjakat. Ezt szerző főként az egyes iskolák tanáraival bizonyítja, de már a hatásokat kevésbé kutatja. Tanulságos lett volna pedig különösen azokat a viszonyokat kutatni, melyek a szerző által mellékesen érintett Ratio Educationis keletkezését megelőzték, mert így nyújthatott volna hű képet azon küzdelmekről, amelyeket a protestánsok a Ratio Educationis ellen kifejtettek, holott a Ratio Educationis kétségtelenül nagy haladást mutatott. Elismerem, hogy itt szerzőnek forrásmunkái nem nyújtottak elég anyagot, de érdemes lett volna magának anyagot gyűjteni arra a másik állítására vonatkozólag is, hogy a protestáns iskolák a pädagógíának és kulturának «nemzeti irányban való fejlesztésére eleget tettek.» Szerző meglegszik néhány eddig megállapított eredmény felmúltésével.

Mindazáltal dr. Daxer munkája helyes törekvés eredménye és érdemes munka, melyet szerző a rendelkezésére álló forrásokból elég

jól dolgozott ki. De mutatja ez a munka is, hogy mennyire szükséges volna a magyar nevelésügy történelmének forrásait okmányszerűleg és rendszeresen közzétenni, hogy azoknak, akik a magyar nevelésügy történelmének egyes részleteit kívánják feldolgozni, elég anyag álljon rendelkezésükre, mert a közvetlen anyaggyűjtés sokszor teljesen lehetetlen.

Dr. Barcsa János.

*

Liber Sexti. Latin nyelvkönyv a gimnázium I. és II. osztálya számára.

Szerkesztették dr. Fodor Gyula és dr. Székely István. A képeket rajzolta Horn A. Budapest, kiadja a Szent-István-Társulat. 1909.

Alsóbbfokú latin nyelvtanításunknak az a reformja, mely a gyakorló főgimnázium kezdeményezésére angol mintára megindult s melyet a közoktatásügyi kormány hathatós támogatása is kísért, a latin tanárok körében a lefolyt két és fél év alatt élénk visszhangra talált. Ennek erős bizonyossága az a nálunk didaktikai kérdést szinte páratlanul követő érdeklődés, mely az utóbbi évek értesítőinek és a szakfolyóiratoknak kisebb-nagyobb cikkeiben megnyilatkozik. Ha a reformmozgalomnak más értéke nem is volna, mint az, hogy igen sok tanárt methodikai megfontolásokra készítetett s a módszer jelentőségét tudatosabbá tette, már ez is nagyon fontos eredménynek mondható. De mi is voltaképp az egész reformnak lényege?

A latin tanítás *tartalmi* szempontjának előtérbe állítása. A régebbi alsófokú latin olvasmányok jobbára nyelvtani példatárak voltak, melyeknek olvasását vajmi kevés *tárgyi* érdeklődés kísérte. Az «új» iránynak fő értéke az utóbbi közvetlen és eleven felkeltése. Ha tehát egy ilyen irányban kidolgozott nyelvkönyvet meg akarunk ítélni, a bírálóknak az lehet a főszempontja, vajjon mennyiben érvényesül a könyvben a tartalmi érdekkeltés művészete. A *Liber Sexti* tárgyi motívumait a *First Latin Book*-ból kölcsönözte s szerencsés tapintattal annak tartalmi erényeit még csak növelte. Az angol könyv *Sextusa* itt még kedvesebbé, közvetlenebbé, a kis diák érzés- és gondolatvilágához közelebb állóvá válik; a Sextus életébe szőtt epizódok még elevenebbek és vonzóbbak, egyszersmind egységesebben csoportosulnak a római fiú alakja köré. A mi kis diákjainknak az ókori iskolatárs élete folyása folytonos eleven összehasonlításra ad alkalmat: milyen volt a római gyerek s milyen a mai, milyen annak a környezete s milyen a modern fiú milieuje? Az olvasmányok ilyen, az antik családi, iskolai, s társadalmi élet változatos mozzanatait egységesen magában foglaló tartalma a tanulónak nagy készséget kölcsönöz a munkára. Sextus pajtásai a mi kis diákunk előtt mind a két iskolai évében ugyanazok; ezekkel találkozik első osztályos korában az is-